
RECENZJE

Ks. Sylwester Jaśkiewicz, *Eschatologiczny charakter Kościoła pielgrzymującego w posoborowej eklezjologii włoskiej*, „Theologia Radomiensis” t. 9, Wydawnictwo Diecezji Radomskiej AVE, Radom 2013, ss. 463.

Autor książki jest księdzem diecezji radomskiej. Studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu i Radomiu, magisterium z teologii uzyskał w KUL, a studia specjalistyczne odbył na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Pracował w Wydziale Katechetycznym Kurii Diecezji Radomskiej jako wizytator i dyrektor tego Wydziału. Wykładał teologię na Wydziale Teologicznym i w ramach Instytutu Teologicznego UKSW w Radomiu, a obecnie jest proboszczem parafii pod wezwaniem św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Wieniawie.

Omawiana rozprawa (habilitacyjna) składa się ze strony tytułowej, wstępu, trzech części, zakończenia, streszczenia w językach włoskim i angielskim, wykazu skrótów, bibliografii, spisu treści w językach: włoskim, angielskim i polskim. Pod kątem struktury praca została pomyślana jako trzy łączące się ze sobą części, a każda z nich składa się z trzech rozdziałów.

Część pierwsza książki nosi tytuł *Eschatologiczna świadomość Kościoła* i stanowi jakby horyzont poszukiwań, ujęty w trzy kolejne ściśle ze sobą związane rozdziały. Wychodząc od biblijnych źródeł i podstaw patrystycznych autor ukazuje najpierw nadzieje eschatologiczne Izraela, eschatologiczną nowość Kościoła, Ducha Świętego jako „znak czasów eschatologicznych”, eschatologiczne oczekiwanie pierwotnego Kościoła oraz eschatologiczny dynamizm Kościoła w pierwszych wiekach. Przechodząc do eschatologicznego wkładu II Soboru Watykańskiego oraz posoborowego Magisterium Kościoła, autor zwraca szczególną uwagę na schematy planowanej do przegłosowania przez sobór konstytucji o świętych, VII rozdział przyjętej przez sobór konstytucji *Lumen gentium*, a także na pozostałe rozdziały tego dokumentu oraz na inne dokumenty soborowe, powiązane z tematyką eschatologiczną. W celu przedstawienia posoborowego nauczania przez Magisterium Kościoła na temat eschatologii rozdział ten zawiera analizę nauczania papieskiego i innych dokumentów Kościoła. W trzecim rozdziale odnajdujemy ogólny zarys recepcji nauczania o eschatologicznym charakterze Kościoła pielgrzymującego, zawartego w komentarzach, opracowaniach systematycznych i szczegółowych. Analiza tej treści została przeprowadzona w kontekście wybranych kategorii eklezjologicznych (Mistyczne Ciało Chrystusa, lud Boży, *communio* i sakrament), a także w kontekście nowych wyzwania religijno-społecznych: teologii politycznej, teologii wyzwolenia oraz pytań o przyszłość i sens.

Druga część książki nosi tytuł *Eschatologiczna rzeczywistość Kościoła* i ukazuje eschatologiczne dążenie Kościoła, jego rysy eschatologiczne i perspektywę

jego pełni eschatologicznej. Trzy rozdziały ukazują ścisły związek eklezjologii z eschatologią. Rozdział pierwszy wychodzi od ukazania w eschatologicznej rzeczywistości Kościoła jej trynitarnego Źródła – w zamyśle Ojca, misterium paschalnym Chrystusa i darze Ducha Świętego. Autor omawia relację Kościoła do królestwa Bożego, zbawienia w Chrystusie i *eschatonu*. Dynamizm eschatologiczny Kościoła autor dostrzega w napięciu wynikającym z jego ukierunkowania na przyszłość, w dialektyce między „już” i „jeszcze nie”, a także podkreśla wymiar jakościowy, etyczny, apostołski i lokalny tego dynamizmu. Rozdział drugi koncentruje się na rysach eschatologicznych Kościoła, dostrzegalnych na jego obliczu ziemskim i widzialnym, wspólnotowym, duchowym i nadprzyrodzonym oraz jaśniejącym świętością. Trzeci rozdział książki mówi o eschatologicznym wypełnieniu Kościoła, opierającym się na obrazach i figurach biblijnych, idei Maryi jako eschatologicznej ikony Kościoła i jest w pewnym sensie odsłonięciem „kurtyny” wieczności, ukazującym paruzję Chrystusa jako ostateczne spełnienie Kościoła, świata i królestwa Bożego.

Trzecia część książki zatytułowana jest *Eschatologiczna misja Kościoła* i odnosi prawdę o eschatologicznym charakterze Kościoła pielgrzymującego do jego życia. Trzy kolejne rozdziały – oparte na schemacie potrójnej funkcji Chrystusa – ukazują potrójne zaangażowanie pastoralne Kościoła włoskiego, biorąc za punkt orientacyjny jego posługę słowa (ewangelizację, katechezę i przepowiadanie), liturgię oraz diakonię eschatologiczną.

Autor stawia pytanie: Czy w okresie posoborowym pogłębiła się świadomość eschatologiczna Kościoła włoskiego? Odpowiada, że po II Soborze Watykańskim „notuje się we Włoszech olbrzymi rozwój teologii, która od tego właśnie czasu bywa określana niekiedy jako «myślana po włosku» [...] w tym także w obrębie eklezjologii” (s. 345), a oryginalność posoborowej eklezjologii włoskiej polega na tym, że „stanowi ona na poziomie teologicznym ważną próbę nadania eschatologicznemu charakterowi Kościoła pielgrzymującego pełnego statusu eklezjologicznego” (s. 358). Autor dokonuje także przeglądu opracowań włoskiej literatury teologicznej na ten temat i dochodzi do wniosku, że zarysowana przez niego dziedzina rzeczywiście domaga się systematycznej analizy oraz wyodrębnienia konkretnych wniosków i postulatów (por. s. 6-9). Kluczowe znaczenie dla omawianego tematu ma trzeci rozdział z części pierwszej, zatytułowany *Posoborowa recepcja w eklezjologii włoskiej*, gdzie autor nie tylko analizuje formy recepcji w tej teologii nauczania II Soboru Watykańskiego w postaci komentarzy, syntez czy opracowań monograficznych (ss. 103-107) i jej typy w kontekście wybranych kategorii eklezjologicznych (ss. 108-119), lecz także ukazuje wpływ na tę recepcję, jaki wywierają nowe wyzwania religijno-społeczne, a także odwzorowanie w teologii włoskiej procesów dotyczących szeroko rozumianej teologii światowej.

Na podkreślenie zasługuje bardzo obszerna i wyczerpująca baza źródłowa pracy. Autor bardzo starannie i dokładnie dokumentuje w przypisach relacjono-

wane treści posoborowej eklezjologii włoskiej, ukazuje nie tylko zaangażowanych autorów i ich przemyślenia, lecz także dostrzega znaczące rysy i procesy, które dokonywały się – i ciągle jeszcze dokonują się – w tej teologii. Wielką zaletą publikacji i ułatwieniem w ocenie szczegółowych analiz są zamieszczone po każdej części rozdziały zatytułowane *Podsumowanie i wnioski*. Biorąc pod uwagę rozmiary omawianej pracy, można powiedzieć, że nie było chyba wielkiej konieczności dzielenia jej na części. Wystarczyłyby podział na rozdziały, a wtedy wspomniane podsumowania i wnioski otrzymałyby bardziej adekwatny tytuł paragrafów. Niemniej jednak trzeba stwierdzić, że podsumowania nie stanowią tylko skrótów treści, lecz są krytyczne i wnoszą do refleksji wiele uporządkowania.

Na podkreślenie zasługuje także część trzecia pracy, odnosząca się do praktycznej działalności Kościoła włoskiego. Inspiracją do takiego potraktowania tematu stało się niewątpliwie po części zainteresowanie i zaangażowanie duszpastersko-katechetyczne autora. Dzięki temu otrzymaliśmy obraz nie tylko samej teologii, lecz także jej wskazań dla życia Kościoła włoskiego w jego najbardziej istotnych punktach realizacji.

Omówiona książka księdza Sylwestra Jaśkiewicza jest znaczącym dokonaniem w obrębie teologii. Brakowało tego typu refleksji nawet we włoskiej literaturze teologicznej. Książka bardzo dobrze wpisała się w obchody i refleksje związane z okrągłą rocznicą ostatniego soboru oraz w złączone z nią analizy poświęcone recepcji nauczania soborowego w różnych częściach Kościoła powszechnego. Opracowanie jest rzetelne pod względem metodycznym, merytorycznym i formalnym, stanowi cenny materiał dla teologów oraz jest świadectwem zaangażowania i pracy radomskiego środowiska teologicznego.

ks. Marek Jagodziński
KUL